

Visszatérés

(SINKOVICZ LÁSZLÓ MAGÁNBESZÉLGETÉSE SZILASI LÁSZLÓVAL)

Sokszor, sok helyen és sok interjúban mondtad (mert persze mindig ugyanazt kérdezik), hogy az előző regény írásakor „daloltál, mint a madár”, ami hát azt hiszem a legpontosabb megfogalmazása annak a hangnak, amin a *Szentek hárfája* megszólal: bonyolult körmondatok, erős túldíszítettség és sok helyen a Darvasit idéző mágikus realista (?) pompa.

A *harmadik hídnál* felfedezni vélek némi elmozdulást, egy letisztultabb, és egyszerűbb prózanyelv felé – mintha James Bondtól mozognánk George Smiley irányába, mintha a két regény más prózahagyományokból építkezne.

Az első inkább a már említett Darvasi-féle vonalhoz húz: történelmi jelleg, és ebből fakadóan az olvasó-narrátor-regény időtengelyek közötti szakadásból fakadó mágikus túl-/feltöltöttség, azaz hogy a múlt mint olyan úgysem ismerhető meg, így aztán történelem meg a legenda között az ég világon semmi különbség nincs, a Szentek hárfájában nagyjából mindenki szépen bele is döglik ebbe a nagy felismerésbe.

Ezzel szemben a második regény sokkal inkább emlékeztetett az Ottlik-prózára. (Azt hiszem, ennek kapcsán Te mindig Tömörkényt emlegeted fel, és hát elég valószínű, hogy igazad van, csak én azt nem ismerem.) Egyrészt már az elbeszélés és az elbeszélők elhelyezése, pozíciója is az *Iskolát* idézi: adott egy narrátor, aki elmesél egy történetet egy második embernek egy közös – régi – ismerősről, aki már nincs jelen (meghalt, vagy egyszerűen csak nincs szem előtt, ez már csak technikai különbség).

És Ottlikra is rendkívül jellemző ez a részvétlen, leíró hang, ami a *Híd*-ban is megjelenik: mint a jó dokumentumfilm csak áll (mint fasz a lakodalomban), nézi azt, ami előtte van, de igyekszik nem hozzá nyúlni, a legkevésbé befolyásolni. Persze azért, mind tudjuk, ez hiú ábránd, de intenciószerűen azért szép dolog: csak nézni, vizsgálni, megpróbálni megérteni, de közben egy grammat sem hozzáadni, aztán az egészet, így ahogy van, mindenféle sallang nélkül leírni.

És ez szerintem különösképp azért nagy erénye a regényednek, mert így – bár ez a jellege inkább a másodvonalbeli, ám nem kevésbé fontos – a szociografikus rétege jóval kifinomultabbá válik. Ha jól értem ezt a részét a szövegnek, akkor itt az van, hogy a csöves ugyanolyan, mint mindenki más, csak díszítés nélkül. Eszik, mozog, alszik, szarik, baszik. Test, *szartasak*. A hontalan a fennálló társadalmi rend, hatalmi struktúra egyik legfontosabb sarokköve; tükröt tart mindenki felé, mert bár látszólag azt sugallja, hogy kilóg ebből a struktúrából, mint ennek ellenpontja, éppen ellenkezőleg: a helyén tartja amazt. A csöves a társadalmi létezés nullfoka.

Éppen ezért nem kell sajnálni, vagy hát, hogy egészen pontos legyek, lehet sajnálni, csak épp semmi értelme. Nézni kell, vizsgálni, meg kell érteni. Nem kell lehajolni, felkarolni, megmenteni, mert nem lehet, így biztosan nem. És ez igaz minden jellegű kisebbségre: cigányokra, zsidókra, kelet-magyarországiakra. A lefelé adás nem megoldás.

Ezért fontos ez a letisztult (lepusztult?) prózanyelv, mert a szociografikus réteg sugallata nyelvilag is a helyére kerül. A díszelkedéssel csak a sajnálkozás erősítése lehetséges, a megértés semmiképp, csak a sajnálkozás meg épp nem ér semmit.

Mindezen különbségek ellenére azért nyelvi szinten mégiscsak van, ami összekapcsolja egymással a két regényt. Ez az, amit magamban Szilasi-mondatnak hívok.

„Mari bizonyos értelemben egyfolytában üvöltött. Úgy gondoltam, hogy ő úgy gondolja, csak azért beszél állandóan, mert különben mindenki unatkozna körülötte. Valójában azonban, hiszen nem volt érzéketlen ember, egyre jobban félt már ő is a csendtől. Hogy az valami szörnyűt mondana neki. Mondjuk azt, hogy elherdáltad az életedet, és nemsokára meg fogsz te halni, Losonc Mari. De ez, ez a zajos rettegés, csak lényének külső, vastag burka volt. Ami alatt rejtőzött még egy kemény, éles szélű tömb, mint baseball-labdában a fakocka, s ez régi-módi protestáns etikából állt meg könyörtelen kapitalista szellemből. Ez működtette Mari-ban a bankárt. De aztán legbelül, a kocka középpontjában lapult még egy picinyke, puha kis gömb, s az, akárhogy mesterkedett is rajta egy életen át, mozdíthatatlan volt, és ugyanabból az anyagból állt, mint a külső burok.”

Ezeket a mondatokat általában akkor szereted alkalmazni, amikor valamiféle állítást teszel a világról. Csak hát pontosan ez a probléma veled.

Szemmel láthatólag folyamatosan valóságdarabokat ragadsz meg, írsz le – általában elég jól. Csakhogy mindeközben a mondatok retorikailag úgy vannak felépítve, mintha léptenyomon a visszavonhatóságukat is jelölni akarnák. Nincs olyan mondat, ami csak úgy pőrén neki lenne támasztva az olvasó arcának, hogy akkor tessék, itt van, most már kezdjél vele te, amit akarsz. Minden ilyen mondatot áthat egy intellektuális remegés.

És ez az egyetlen érv, amit fel tudok hozni a regény ellen, mert ettől függetlenül egyébként én jó regénynek tartom *A harmadik hidat*. Nem azért mert olyan kiemelkedő lenne a kortárs felhozatalból, bár azért erőteljesen az élvonalba tartozik (bár – teszem hozzá – nekem van egy pár éves lemaradásom), mert ez számomra, aki egyszerre vagyok benne és – sokkal inkább – kívülről az irodalomnak, kevésbé számottevő.

Sokkal inkább tartom fontosnak, hogy egy szöveg csináljon valamit a világgal. És ez a szöveg elég sok mindent csinál. Próbáltam már erre utalni egy kicsivel feljebb is, de szerintem ennek a regénynek tényleg az a legfontosabb üzenete, hogy nem kell Mikulásnak lenni, a lefele adásnak semmi értelme, a dolgokat egyszerűen meg kell érteni.

És azt gondolom, hogy azáltal, hogy én elolvastam ezt a regényt, jobban értem a dolgokat. Másképp nézek a hajléktalanokra. És hát szerintem ennyi, ami számít.

Sinkovics László
2014. 03. 28.